

Visionspapir på psykiatriområdet

Indledning – socialpædagoger spiller en central rolle i psykiatrien

Psykiske lidelser er blandt de mest udbredte sygdomme og et stort antal borgere får behov for behandling i løbet af deres liv. Samtidig er det ikke kun den enkelte, der berøres, men også familie, venner og omgangskreds. Op mod hver anden familie kommer på et tidspunkt i berøring med behandlingssystemet. Derfor er det helt nødvendigt, at de mennesker, der kommer i berøring med psykiatrien – både behandlings- og socialpsykiatrien – får den bedst mulige behandling.

Socialpædagoger kan med vores særlige faglighed og kompetencer bidrage med løsninger. Løsninger, der er med til at skabe kvalitet, øget livsværdi og bedring for mennesker med sindslidelser. Socialpædagoger har fokus på mennesket, ikke kun sygdommen, og ser mennesker med sindslidelser som mennesker i svære livsomstændigheder. De er mennesker som skal have rammer og vilkår, der fremmer og ikke hæmmer deres udvikling. Mennesker som skal sættes i centrum, som mennesker. Socialpædagoger har fokus på det levede liv, på ressourcerne, på mulighederne. Og socialpædagoger har viden om, og metoder til, at iværksætte forløb omkring borgeren, som udfolder mulighederne og potentialet.

Socialpædagogerne har et menneskesyn, et 'sprog' og nogle værdier, som vi mener, er vigtige i arbejdet med mennesker med sindslidelser – og at det er vigtigt at organisere arbejdet, så det understøtter dette menneskesyn. Vi tilfører en merværdi, som gør, at vi sammen skal være ambitiøse på psykiatriens vegne. Men det fordrer ledelse, de rette fagligheder og stærke faglige miljøer, tilstrækkelige ressourcer, smidige og koordinerede samarbejder mellem sektorer, og ikke mindst politisk vilje.

Socialpædagoger og socialpædagogikken spiller en nøglerolle i arbejdet med mennesker med sindslidelser og i udviklingen af en psykiatri, der sætter borgeren i centrum – en psykiatri der tilpasser sig borgerens behov, ikke borgeren der skal tilpasse sig systemet.

1) Forebyggelse og tidlige indsatser som sociale investeringer.

Flere og flere rammes af en psykisk lidelse. En undersøgelse fra Sundhedsstyrelsen 2015 viser, at psykiske lidelser (særligt depression, angst, skizofreni) er blandt de sygdomme, der

oftest sender danskerne ud af arbejdsmarkedet og er årsag til førtidspensionering. Kommunerne er i stigende grad i kontakt med borgere, som lider af en endnu ikke erkendt eller udiagnosticeret psykisk lidelse. Kommunerne er dermed centrale i en tidlig, forbyggende indsats. Indsatser der er nemt tilgængelige og som kan arbejde helhedsorienteret. Effektive indsatser, der understøtter netværksarbejde, så borgeren kan beholde kontakt til familie, venner, arbejde eller uddannelse, og kan fastholde et liv med muligheder svarende til andre mennesker. Dette gælder ikke mindst og særligt i forhold til børn og unge med psykiske vanskeligheder.

Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø har anslået, at de samlede direkte og indirekte samfundsmæssige omkostninger ved mentale helbredsproblemer i Danmark årligt udgør 55 mia. Der er med andre ord et stort potentiale i, og et stort incitament til, at investere i tidlige, opsøgende og virksomme indsatser i arbejdet med psykisk sårbare og sindslidende.

Eksempelvis "Åben dialog"-metoden, der fokuserer på en tidlig, øjeblikkelig og intensiv indsats, når en borger viser behov for en psykiatrisk støtteindsats, der begrænser behovet for mere indgribende behandlingstiltag og hvor borgeren i mange tilfælde bevare tilknytningen til arbejdsplads, fritidsaktiviteter mv. Eller socialpædagogiske støttepersoner, der som brobyggere kan rumme unges vanskeligheder, herunder både psykisk sårbarhed samt mere generelle vanskeligheder forbundet med f.eks., krav på uddannelsen, et eventuelt stof- eller alkoholmisbrug, oplevelsen af mistro i familien etc.

- *Socialpædagogerne vil arbejde for øgede akutberedskaber i kommuner og på uddannelser, der er åbne, nemt tilgængelige og hurtigt kan hjælpe borgere videre, særligt omkring udsatte og psykisk sårbare børn og unge.*
- *Socialpædagogerne vil arbejde for udgående, opsøgende intensive indsatser for borgere med psykiske lidelser, indsatser der arbejder brobyggende, koordinerede og inkluderende.*

2) Sektorovergange og -sammenhænge

En afgørende problemstilling, som er et vilkår i psykiatriens opgaveløsning, er sektorudfordringen. Skift mellem socialpsykiatri og behandlingspsykiatri er ofte svær og problemfyldt. Mangelfuld visitation, tab af informationer, behandlingsoverlap eller -huller, og for borgeren uigennemskuelige systemer, kan for den enkelte skabe forvirring, frustration og frygt, som i sig selv vanskeliggør et godt forløb. Socialpædagogerne ser et stort potentiale, der kan realiseres, når det lykkes at koble sektorer og fagprofessionelle tættere, og sikre sammenhængen mellem behandlingssystemer.

Ambitionen om at skabe en mere sammenhængende indsats og bedre rammer omkring arbejdet i psykiatrien, forudsætter at der tages højde for den opdeling, som i dag tit er en udfordring i forhold til at kunne yde en sammenhængende, helhedsorienteret og koordineret indsats. Vi skal fastholde og udvikle et samarbejdsperspektiv mellem sektorer, så sektorgrænser opblødes og overgange opleves som smidige. Tværfagligt samarbejde skal systematisk prioriteres og med et sigte på det tværsektorielle samarbejde, så borgeren kommer i centrum for indsatsen og oplever en sammenhængende psykiatri. Så vi skal kende og anerkende hinandens fagligheder som vigtige og nødvendige i en fælles indsats. Vi skal kende hinandens arbejdsgange – og kende hinanden – så vi sikrer koordinering i indsatsen. For det er os, fagfolkene, der skal sikre sammenhæng, ikke borgeren.

Tiltag med at opbløde sektorgrænser viser allerede gode takter. Psykiatrien Hus i Silkeborg er et eksempel på, hvordan psykiatri og socialpsykiatri er flyttet sammen på samme matrikel, og hvor medarbejdere fra region og kommune sidder dør om dør, og dagligt arbejder sammen på tværs af de to sektorer.

- *Socialpædagogerne vil arbejde for rammer, der kan sikre sammenhæng mellem sektorer og tilbud, så borgeren får sammenhængende, koordinerede og helhedsorienterede indsatser, der virker.*
- *Socialpædagogerne vil arbejde for behandlingssystemer og -tilgange, som på et fagligt og vidensbaseret grundlag kan favne komplekse problemstillinger, herunder særligt borgere med en psykisk lidelse og et samtidigt misbrug.*

3) Habilitering, rehabilitering og recovery

Det er afgørende for Socialpædagogerne, at sigtet med indsatserne er, at borgeren kompenseres for sin funktionsnedsættelse, samt får støtte og mulighed for at opnå en meningsfuld hverdag og så selvstændigt liv som muligt. Indsatser, der bidrager til at give den enkelte omsorg og øget livskvalitet, og som er med til at skabe mulighed for udvikling. For borgere, der ikke kan genvinde tabte funktionsevner, er det centralt med tilbud, der kan vedligeholde eksisterende evner samt understøtte mulige behov for at udvikle nye (habilitering).

Samtidig er der mange med psykiske lidelser som kommer sig helt eller delvist, og lever et på mange måder normalt liv med familie, arbejde, deltagelse i fritidsinteresser osv. Gennem psykosocial rehabilitering, skal vi i samarbejde med borgeren understøtte en recovery-proces til at komme sig bedst muligt. Indsatser, der tager udgangspunkt i den enkeltes ressourcer, indgyder håb og som giver støtte til forandring med det mål, at den enkelte genvinder kontrol over egen tilværelse og indtræder som aktiv aktør og styrmand i eget liv. Løsninger, hvor inddragelse og den enkeltes personlige mål er i centrum for indsatsen. Indsatser, der åbner op til fællesskaber, gennem hvilke den enkelte forbedrer sin funktionsevne, udvikler sine ressourcer og autonomi, så han eller hun oplever succes i værdsatte roller i samfundet – fx i at være forælder, ægtefælle, kollega, studerende, aktiv i fritidslivet og/eller andre sociale sammenhænge. Socialpædagogerne ser psykosocial rehabilitering og recovery som en platform for socialpædagogikken til at spille en endnu større rolle i psykiatrien og i arbejdet med mennesker med psykiske lidelser.

Indførelsen af recovery-indsatser må dog ikke blive spareøvelse med udvandede indsatser, hvor mennesker med psykisk lidelse overlades til sig selv. Med en forventning om at indsatserne på sigt er billigere, netop fordi mennesker kommer sig, er det ligeså vigtigt at der er en erkendelse af, at fagligt velfunderede recovery-indsatser i perioder kan være både intensive og ressourcekrævende. Socialpædagogerne mener derfor at indsatserne skal betragtes som sociale investeringer.

- *Socialpædagogerne vil arbejde for en psykiatri, der skaber mulighed for at borgeren opnå et meningsfuldt og selvstændigt liv, og danner grundlaget for den enkeltes livskvalitet.*

- *Socialpædagogerne vil arbejde for at borgere gennem socialpædagogisk støtte og omsorg, og gennem meningsfuld beskæftigelse og aktiviteter, at mennesker med sindslidelser kan komme sig bedst muligt.*

4) Sikkerhed og forebyggelse af vold

I Socialpædagogerne har vi en vision om, gennem omsorg og støtte, at skabe et trygt og godt hverdagsliv som ramme for udvikling for mennesker med funktionsnedsættelser og særlige sociale problemer. Hver dag finder socialpædagoger konkrete løsninger til gavn for og i samarbejde med borgeren. Socialpædagoger er fleksible og kan justere indsatsen i forhold til den enkeltes konkrete situation. Vi vil gå langt for at skabe et godt velfærdssamfund inden for de rammer, der er. Men vi vil ikke gå på kompromis med sikkerheden. Det må ikke være risikabelt at passe sit arbejde, og trusler og vold må ikke blive en accepteret del af hverdagen. Der skal være trygge og sikre rammer for alle, både beboere og medarbejdere. Tilbud og faglige kvalifikationer skal matche målgruppens behov – der skal visiteres korrekt og der skal være tilstrækkeligt med pladser og ressourcer til at møde behovene. Arkitektur og fysisk indretning er ligeledes væsentlige elementer i at skabe trygge rammer, der understøtter sikkerhed og forebyggelse af vold. Værktøjer i lovgivningen til at sikre overlevering af viden, koordinering og visitering skal bruges.

Med en national handleplan for, hvordan sikkerhed og tryghed for både ansatte og borgere kan øges, hvor fokus er på at arbejdsmiljø og faglighed går hånd i hånd, skal vi nedbringe forekomsten af trusler og vold. Identificering af årsager til, at nogle borgere får en udadrettede adfærd, må stå helt centralt, ligesom en høj prioritering og systematisk brug af veldokumenterede voldforebyggende værktøjer, hvor pædagogikken skal være i centrum, så både borgere og ansatte oplever et trygt miljø at færdes i.

- *Socialpædagogerne vil arbejde for rammer og vilkår, der skaber sikre og trygge miljøer for medarbejdere at arbejde i og for borgere at bo og være i.*
- *Socialpædagogerne vil arbejde for tilbud med ressourcer og faglige kvalifikationer, der matcher målgruppens behov.*

5) Nedbringelse af tvang

Socialpædagogerne arbejder for at nedbringe tvang i psykiatrien. Socialpædagogerne vedkender, at der er borgere, der kan have det så vanskeligt, at anvendelsen af tvang i den konkrete situation i sidste instans kan være nødvendig. Men ud fra et perspektiv om at forebyggelse af konflikter og anvendelse af tvang er indlejret i pædagogisk etik, faglighed og praksis, og med målrettede tværfaglige indsatser, kan anvendelsen af tvang reduceres.

Det nationale gennembrudsprojekt (2012-2015) dokumenterede, at målrettede indsatser kan både forbedre kvaliteten i og nedbringe brugen af tvang. Det opnås blandt andet ved dialog, øget mestring og gennem øget brug af målrettede aktiviteter, og er derved noget socialpædagoger kan bidrage til. Et øget og vedvarende ledelsesmæssigt fokus, styrkede pædagogiske kompetencer hos personalet, patientinddragelse, brug af faglige metoder samt udvikling og forbedring af de fysiske rammer, ser Socialpædagogerne som nøglen til en kulturændring i psykiatrien, der samlet set skal modvirke situationer, hvor brugen af tvang bliver nødvendig.

- *Anvendelsen af tvang skal være klart afgrænset, hører til i behandlingspsykiatrien, skal altid være en sidste udvej og bør minimeres.*
- *Socialpædagogerne vil arbejde for, at man med pædagogiske metoder, arbejder systematisk med konflikthåndtering og på at nedbringe anvendelsen af tvang i psykiatrien.*
- *Socialpædagogerne vil arbejde for en psykiatri, der har fokus på sikre rammer og som bidrager til at øge brugernes mestringskompetencer for at forebygge brugen af tvang.*

6) Nedbringelse af overdødelighed og overmedicinering – øget sundhed og trivsel

En af de store udfordringer i psykiatrien er ulighed i sundheden, først og fremmest udtrykt i en markant overdødelighed blandt mennesker med psykiske lidelser. Dette både i form af overmedicinering, manglende muligheder for en sund livsstil samt somatisk underdiagnosticering og underbehandling. Alle medvirkende årsager til en overdødelighed blandt mennesker med sindslidelser på mellem 15 til 20 år.

Op mod 60 pct. af overdødeligheden blandt mennesker med sindslidelser vurderes betinget af livsstilssygdomme. Adskillige projekter og initiativer har vist, at målrettede indsatser kan adressere problemerne i forhold overdødelighed (sundhed). For eksempel er systematiske sundhedstjek, hvor alle aktører møder borgeren ved samme bord, med til at reducere medicinforbrug markant efter blot et år, samt opspore ikke-opdagede somatiske lidelser (eksempelvis Tangkær). Motion, kost, alkohol og rygning er centrale områder, hvor socialpædagoger kan være med til støtte den enkelte i at ændre livsstil – og dermed reducere livsstilssygdomme. Socialpædagogers kompetencer med at inddrage borgeren i egen situation, og motivere og engagere borgeren i en vedvarende livsstilsændring – dvs. i de afgørende aktiviteter imellem de årlige sundhedstjek – har her et stort potentiale. Et potentiale, der i det konkrete arbejde balanceres mellem omsorgspligten, herunder at drage omsorg for borgerens sundhed, og selvbestemmelsesretten til at leve som man vil. Men ikke mindst et potentiale Socialpædagogerne ønsker sættes endnu mere i spil og dermed bidrage til at overdødeligheden blandt mennesker med en psykiske lidelse i psykiatrien reduceres.

- *Socialpædagogerne vil arbejde for en psykiatri præget af en kultur med fokus på sundhed og på borgerens muligheder for at opnå en sund livsstil*
- *Socialpædagogerne vil arbejde for, at der systematisk indarbejdes metoder, der understøtter borgernes sundhed og som dermed bidrager til at nedbringe overdødeligheden blandt mennesker med sindslidelser.*

7) Forskning, viden og dokumentation

Indsatserne til mennesker med sindslidelser skal baseres på viden om, hvad der virker. Både når det drejer sig om livsvarige indsatser, der bidrager til et værdigt liv, øget selvforvaltning og livskvalitet, samt indsatser der bidrager til at mennesker med psykiske lidelser helt eller delvist kommer sig. Indsatser, der bør forskes i af både menneskelige, faglige såvel som økonomiske grunde. Forskningen skal være praksisnær og anvendelsesorienteret, og både omhandle organiseringen og tilrettelæggelsen af arbejdet (herunder hvilke organisationsformer, der understøtter en vidensbaseret af arbejdet), det faglige indhold i indsatserne

samt bruger- og netværksinddragelse. Forskningen skal være anvendelsesorienteret i den forstand at den kan anvendes i en konkret udvikling af indsatser, udvikling af faglighed samt ligeledes kunne bruges i uddannelserne. Brugen af denne forskning i pædagoguddannelsen, bør ligeledes bidrage til de studerendes viden om mulighederne for at arbejde med mennesker med sindslidelser.

I maj 2015 kom en national forskningsstrategi på hele psykiatriområdet, en ambitiøs strategi bl.a. med fokus på at styrke kvalitet i indsatsen, herunder høj kvalitet i den sociale indsats, tidlig intervention og forebyggelse. Samtidig ved vi for lidt om, hvad der virker i forhold til socialpædagogisk baserede psykosociale og recovery-orienterede indsatser. Derfor bør disse indsatser tilgodeses i forskningsindsatsen, som samtidig bør være forskning, der skaber fundament for sociale investeringer på området.

Socialpædagogerne ønsker et forsat stærkt fokus på dokumentation, effekt og kvalitet i det pædagogiske arbejde. Forskningen bør derfor bidrage til at udvikle dokumentation af det socialpædagogiske arbejdes resultater. Dokumentation der understøtter, styrker og udvikler den pædagogiske faglighed og praksis, og som kan bidrage til at give medarbejdere retning i den konkrete indsats.

- *Socialpædagogerne vil arbejde for en at der etableres forskningsindsatser, der sikrer mere viden om virksomme metoder i indsatserne for mennesker med psykiske vanskeligheder – forskning der kan danne grundlag for sociale investeringer.*
- *Socialpædagogerne vil arbejde for øget forskning, der udvikler dokumentation til det pædagogiske arbejdes kvalitet og værdi i arbejdet med mennesker med sindslidelser.*